

สัญลักษณ์และเรื่องเล่าจากจิตรกรรมศาลเจ้าจีน:

กรณีศึกษาจากศาลเจ้าบึงพระ ต.บึงพระ อ.เมือง

จ.พิษณุโลก¹

ภูริวรรณ วรรณสาสน์²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพสัญลักษณ์มงคลจีนและเรื่องเล่าที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลเจ้าบึงพระ ผลการศึกษาพบว่า ภาพจิตรกรรมในศาลเจ้าบึงพระสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ ภาพจิตรกรรมที่ใช้สัญลักษณ์มงคลของจีนและภาพที่เป็นเรื่องเล่าที่มีชื่อเสียงของจีน ภาพจิตรกรรมสัญลักษณ์มงคล แบ่งได้เป็น 1) ภาพสัญลักษณ์พืช ได้แก่ ต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ และผัก 2) สัญลักษณ์สัตว์ ได้แก่ นก สัตว์บก สัตว์น้ำ และสัตว์ในเทพนิยาย 3) สัญลักษณ์อื่นๆ เป็นการนำสัญลักษณ์ของเทพเจ้าหรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ มาวาดรวมกันก่อให้เกิดความหมายใหม่ ส่วนเรื่องเล่าแบ่งเป็น 1) เรื่องเล่าที่มีที่มาจากวรรณคดีโบราณหรือนิทาน 2) เรื่องเล่าที่มีที่มาจากประวัติศาสตร์ และ 3) เรื่องเล่าที่มาจากความเชื่อทางศาสนา

คำสำคัญ ศาลเจ้า สัญลักษณ์มงคล เรื่องเล่า จ.พิษณุโลก

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง สัญลักษณ์และเรื่องเล่าจากจิตรกรรมศาลเจ้าจีน: กรณีศึกษาศาลเจ้าจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

1. บทนำ

ชาวจีนแตกต่างจากชนชาติอื่น ในขณะที่ชนชาติอื่นมักจะสูญเสียความเชื่อดั้งเดิมไปเมื่อติดต่อสัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่ แต่ชาวจีนแล้วไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ชาวจีนก็ยังยึดถือความเชื่อและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ของตนอย่างเคร่งครัด (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ อ้างถึง บรูมฟิลด์ ฟรีนา, 2533: 56) ประเทศไทยก็เป็นจุดหมายปลายทางหนึ่งที่ชาวจีนได้ติดต่อสัมพันธ์และเดินทางอพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งแต่ครั้งอดีต และนำศิลปวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของชาวจีนติดตัวเข้ามาด้วย สิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนความคิด ความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรมของชาวจีนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดก็คือ ศาลเจ้าจีน

ศาลเจ้าจัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาวจีน ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชาวจีนโพ้นทะเลที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน การก่อสร้างสิ่งๆ ที่เหมือนกับสิ่งที่มีในบ้านเกิดเมืองนอนจึงเป็นการปลอบประโลมอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันก็เป็นการสำนึกบุญคุณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นำพาตนให้เดินทางมาถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัย (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2551: 18) ดังนั้นศาลเจ้าจึงเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลและคงไว้ซึ่งบทบาทในการเป็นสถานที่ที่รวบรวมและสะท้อนแนวคิด ความเชื่อ ความศรัทธาและศิลปวัฒนธรรมของจีนได้เป็นอย่างดี

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนอพยพมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (ประภาวดี จตุวิริยะ

พรชัย, 2538: 2) เนื่องจากพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่ติดกับลำน้ำสำคัญคือแม่น้ำน่านและมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ ทำให้ในจังหวัดพิษณุโลกมีศาลเจ้าจีนเก่าแก่และมีบทบาทสำคัญในจังหวัดจำนวนมากหลายแห่ง ศาลเจ้าบึงพระ (ปุ่นเถ้ากงม่า)³ ก็เป็นหนึ่งในศาลเจ้าที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน

ผู้วิจัยในฐานะที่เกิดและเติบโตมาในจังหวัดพิษณุโลก จึงสนใจที่จะศึกษาภาพสัญลักษณ์มงคลและเรื่องเล่าที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลเจ้าจีน โดยศึกษากรณีตัวอย่างจากศาลเจ้าบึงพระ ต.บึงพระ อ.เมือง จ.พิษณุโลก

2. จิตรกรรมฝาผนัง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 342) ได้ให้คำนิยามของ “จิตรกรรม” ว่าหมายถึง ศิลปะประเภทหนึ่งในทัศนศิลป์เกี่ยวกับการเขียนภาพวาดภาพ, รูปภาพที่เขียนหรือวาดขึ้น. (ส.)

“จิตรกรรมฝาผนัง” หมายถึง ภาพที่เขียนลงบนโครงสร้างอาคาร เช่น ฝาผนัง เพดาน เสา คอสอง ช่อ คานและบานประตูหน้าต่าง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, วรรณิการ์ ตั้งตุลลนทร์, 2556: 13) จิตรกรรมฝาผนังเป็นส่วนหนึ่งของทัศนศิลป์ เป็นศิลปะที่เห็นได้ด้วย

³ ปุ่นเถ้ากงม่า เป็นสำเนียงถิ่นแต้จิ๋ว 本头公妈 běn tóu gōng mā หมายถึงเทพเจ้าที่ (本头公, 即本土公, 也就是土地爷) เป็นเทพเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนโดยเฉพาะชาวแต้จิ๋วให้ความเคารพมาก (陈汉初. 2002)

ตาและมีระวางพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกรออกมาเป็นภาพเขียน (กรมศิลปากร, 2539 : 143) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) จิตรกรรมฝาผนังแบบประเพณี มีลักษณะการเขียนแบบมโนคติที่เน้นคุณค่าเชิงเส้นอย่างประณีต มีการจัดองค์ประกอบเป็น 2 มิติ ไม่ยึดติดกับรูปแบบที่เป็นจริง มีคุณค่าด้านหลักปรัชญาและหลักคำสอนโดยเฉพาะทางพุทธศาสนา และ 2) จิตรกรรมฝาผนังแบบร่วมสมัย มีลักษณะการเขียนแบบสมจริง ผสมกับอุดมคติเป็น 3 มิติ ผสมผสานความรู้เดิมเข้ากับเทคนิคใหม่ นำเสนอเป็นผลงานแนวใหม่ที่มีอิสระทางความคิด ความเชื่อและจิตวิญญาณของตน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์, 2556: 4) ซึ่งหน้าที่ของจิตรกรรมฝาผนังคือ การสื่อสารผ่านระบบสัญลักษณ์ภาพเพื่อให้คนทำความดีละเว้นความชั่วควบคู่กับหน้าที่สุนทรียภาพทางการสื่อสาร (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2554: 76) จึงสามารถกล่าวได้ว่า หน้าที่สำคัญของจิตรกรรมฝาผนังก็คือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพราะเป็นการสื่อสารด้วยภาพทำให้เข้าสู่ความเข้าใจของประชาชนผู้รับสารได้ดีกว่า

3. สัญลักษณ์มงคลและเรื่องเล่าจากจิตรกรรมฝาผนังของจีน

3.1 ที่มาของสัญลักษณ์มงคลของจีน

สำหรับที่มาของสัญลักษณ์มงคลของจีนนั้น หู เจิ้นเจียง (胡振江, 2013: 115) ได้กล่าวว่า เริ่มขึ้นในสมัยยุชุนชิวจันกั๋ว (春秋战国 Chūnqiū zhànguó 770-221 ปีก่อนค.ศ.) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฮั่น

(汉朝 Hànn Cháo 202 ปีก่อนค.ศ. – ค.ศ. 220) พุทธศาสนาได้เริ่มแพร่เข้ามาในแผ่นดินจีน ขณะที่ลัทธิเต๋าได้รับความนิยมสนใจจากประชาชนเช่นเดียวกัน โดยลัทธิขงจื้อหรือลัทธิขงเองก็เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้แนวคิดทั้ง 3 แนวคิดนี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการใช้คำมงคลอย่าง 福(fú)、禄(lù)、寿(shòu)、禧(xǐ) เรื่อยมาจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง (清朝 Qīng Cháo ค.ศ.1636-1912) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นยุคเฟื่องฟูสูงสุดของภาพมงคลของจีน ขณะที่วิธีการใช้สัญลักษณ์มงคลของจีนตามแบบประเพณีนิยม สามารถแบ่งได้เป็น 5 วิธี (胡振江, 2013: 115) ได้แก่

1) ใช้เสียงของอักษรจีน กล่าวคือ ใช้สัญลักษณ์ที่ออกเสียงเช่นเดียวกันหรือคล้ายกับคำมงคลในภาษาจีน เช่น การใช้สัญลักษณ์ค่างคว (เปียนฝู 蝙蝠 biānfú)⁴ แทนคำว่า โชควาสนา (ฝู 福 fú) หรือการใช้สัญลักษณ์ปลา (ยหวิ 鱼 yú) แทนคำว่า เหลือใช้ (ยหวิ 余 yú)

2) ใช้ลักษณะพิเศษของพืชหรือสัตว์ เป็นการใชัลักษณะเด่นของพืชหรือสัตว์มาเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายที่เป็นมงคล เช่น ผลทับทิม (ฉือหลิว 石榴 shíliú) หมายถึง การมีบุตรมากก็มีวาสนามาก (ตัว จื่อ ตัว ฝู 多子多福 duō zǐ duō fú) เพราะทับทิมเป็นผลไม้ที่มีเมล็ดมาก สีแดงสวยงาม การมีเมล็ดมากก็เหมือนกับการมีบุตรมาก

⁴ สำหรับภาษาจีนที่ปรากฏในบทความนี้ จะถอดเสียงตามวิธีของราชบัณฑิตยสถานในหนังสือหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาอื่นดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550) พร้อมทั้งให้อักษรจีนและ pinyin เมื่อเอ่ยถึงคำนั้นเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นหากเอ่ยถึงคำดังกล่าวอีกจะให้แต่เสียงอ่านภาษาไทยเท่านั้น

น้ันเอง หรือการใช้นกเยวียนยาง (鸳鸯 yuānyāng) เป็นสัญลักษณ์ของความรักระหว่างสามีภรรยา เนื่องจากธรรมชาติของนกเยวียนยางจะอยู่เป็นคู่

3) การกำหนดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสัญลักษณ์เลย เช่น มังกร (หลง 龍 lóng) คือสัญลักษณ์ของอำนาจ ความยิ่งใหญ่ เป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ

4) ใช้ตัวอักษรมงคล เป็นการใชตัวอักษรจีนที่มีความหมายมงคลเลย เช่น 福(ฝู fú)、禄(ลู่ lù)、寿(ไฉ่ว shòu) บางครั้งมีการเล่นกับตัวอักษร เช่น การติดตัวอักษร 福 กลับหัว ซึ่งภาษาจีนอ่านว่า ฝู เต้า (福倒 fú dào แปลว่า อักษรฝูกลับหัว) ซึ่งไปพ้องกับคำว่า ฝู เต้า (福到 fú dào แปลว่า โชควาสนามาถึงแล้ว)

5) ใช้รูปภาพที่มาจากกวีนิพนธ์โบราณหรือคัมภีร์ที่สำคัญ เช่น หากต้องการแสดงความสง่างาม มักจะใช้ภาพของ ดอกกล้วยไม้ (兰花 lánhuā) เพราะขงจื้อเคยกล่าวไว้ว่า ยามสัมพันธ์กับผู้ประเสริฐเปรียบดังเข้าไปในห้องที่อวลด้วยกลิ่นหอมของกล้วยไม้ อยู่ยาวนานไปย่อมมิได้กลิ่นและเคยชินกับกลิ่นนั้น (与人善交，如入芝兰之室，久而不闻其香则与之化矣 yǔ rén shàn jiāo, rú rù zhī lán zhī shì, jiǔ ér bù wén qí xiāng zé yǔ zhī huà yǐ)

3.2 เรื่องเล่าจากจิตรกรรมฝาผนังของจีน

หวาง ชวี่ซี (黄旭曦, 2014: 46) ได้แบ่งประเภทของเรื่องเล่าออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ 1) เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มักเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ คุณธรรม เรื่องเล่าของนักปราชญ์และ

บุคคลจริงในประวัติศาสตร์ 2) เรื่องราวของเทพนิยายและเรื่องเล่าทางศาสนา มักเป็นนิทานที่ได้รับความนิยมและเล่าต่อกันมาในหมู่ชาวบ้านหรือเป็นคำสอนทางศาสนา 3) เรื่องเล่าที่มุ่งเน้นสารที่มีความหมายที่เป็นมงคล เป็นการรวมกันของเรื่องเล่าที่มีความหมายเฉพาะหรือมีเนื้อหาที่แฝงไว้ด้วยความหมาย และ 4) รูปแบบของบทกวี ดอกไม้ นก ภูเขาและสายน้ำ อย่างไรก็ตาม ปกติแล้วนิทานหรือเรื่องเล่าที่นำมาวาดบนผนังนั้นมักจะมีความหมายที่ตายตัว มีที่มาชัดเจน เพราะจุดมุ่งหมายของจิตรกรรมฝาผนังนั้นก็เพื่อมุ่งเน้นในการสั่งสอนและขัดเกลาจิตใจของคนที่เข้ามาดู ดังนั้นในการเลือกเรื่องเล่าจึงนิยมเลือกเรื่องที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ชาวบ้านหรือเป็นเรื่องราวของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างดี

4. สัญลักษณ์และเรื่องเล่าจากจิตรกรรมฝาผนังในศาลเจ้าบึงพระ (ปูนเล่าก่งมา)

จากการศึกษาพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลเจ้าบึงพระนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ใช้สัญลักษณ์มงคลของจีนและภาพที่เป็นเรื่องเล่าจากตำนาน นิทานและประวัติศาสตร์ของจีน

4.1 ภาพสัญลักษณ์มงคล

จากการสำรวจภาพจิตรกรรมในศาลเจ้าบึงพระพบว่า ภาพสัญลักษณ์มงคลสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ภาพสัญลักษณ์พืช 2) ภาพสัญลักษณ์สัตว์ และ 3) ภาพสัญลักษณ์อื่นๆ

1) ภาพสัณณลัษณพีช

ภาพสัณณลัษณพีชสามารถแบ่งออกเป็นน ต้นไม้ ดอกไม้ ผลไม้ และผัก

ภาพต้นไม้ ได้แก่ ต้นไผ่ (จู้ 竹 zhú) และต้นสน (ซง 松 sōng) ต้นไม้ทั้งสองชนิดถือเป็นต้นไม้มงคลของจีน จะวาดรวมกับภาพมงคล อื่นๆของจีน เช่น ต้นสนวาดรวมกับนกกระเรียน (เห้อ 鹤 hè) ต้นไผ่ วาดรวมกับดอกเหมย (เหมยฮัว 梅花 méihuā) โดยต้นไผ่และต้นสน หมายถึง อายุยืน ความทรหดอดทน ความซื่อตรง การขับไล่สิ่งชั่วร้าย และการปกป้องจากบรรพบุรุษและเทพเจ้า (贾军, 2011: 36,40)

ภาพดอกไม้ ได้แก่ โปต้น (หมู่ตาน 牡丹 mǔ dān) ดอกเบญจมาศ (จวี ฮวา 菊花 júhuā) ดอกบัว (เหอฮวา 荷花 héhuā) และ ดอกเหมย มีทั้งวาดเฉพาะ

ดอกไม้และวาดรวมกับสัณณลัษณมงคลอื่น ๆ ดอกโปต้น หมายถึง ความสูงส่ง ความงามสง่า ดอกเบญจมาศหมายถึง อายุยืน การถือ สันโดษ ดอกบัวหมายถึง ความบริสุทธิ์ สัณณลัษณของพุทธะ และ ดอกเหมย หมายถึง ความอดทน สง่างาม หยิ่งในศัคดิ์ศรี (贾军, 2011: 40)

ภาพผลไม้ ได้แก่ หับทิม (ฉื่อหลิว 石榴 shíliú) แต่งโม

(ซีกัว 西瓜 xīguā) ลูกท้อ (เถาจื่อ 桃子 táozǐ) และส้ม (จู่จื่อ 橘子 júzǐ) ทับทิมและลูกท้อจะมีทั้งวาดเดี่ยวและวาดรวมกับภาพสัญลักษณ์มงคลอื่น ส่วนแตงโมและผลส้มจะเป็นเพียงภาพเดี่ยว เนื่องจากทับทิมและแตงโมเป็นผลไม้ที่มีเมล็ดมากจึงหมายถึง การมีบุตรมาก ขณะที่ลูกท้อหมายถึง อายุยืนและผลส้มหมายถึง สิริมงคล (贾军, 2011: 42)

ภาพผัก จะเป็นการวาดภาพรวมกันของผักชนิดต่างๆ ได้แก่ ฟักทอง (หนังกว้า 南瓜 nánguā) ผักกาด (ไป๋ไช่ 白菜 báicài) แครอท (หูหลั่วปั่ว 胡萝卜 húluóbo) หัวไชเท้า (ไป๋หลั่วปั่ว 白萝卜 báiluóbo) และต้นหอม (ชง 葱 cōng) ซึ่งฟักทอง หมายถึง การมีบุตรมาก (贾军, 2011: 42) ผักกาด เป็นการพ้องเสียงกับคำว่า ทรัพย์สินเงินทองมหาศาล (ไป๋ไฉ่ 百财 bǎi cái) ขณะที่ทั้งแครอท และหัวไชเท้า เรียกรวมกันได้ว่า หลั่วปั่ว (萝卜 luóbo) ซึ่งไปพ้องเสียงกับคำว่า กองขึ้นอีกชั้น เพิ่มขึ้นอีกชั้น (ลั่ว อี้ ปู้ 擻一步 luò yī bù) ดังนั้นเมื่อนำหัวไชเท้า มารวมกับผักกาดจึงหมายถึง แต่ละก้าว ล้วนทรัพย์สินเงินทอง ทรัพย์สินนั้นวันจะยิ่งเพิ่มพูน (อี้ ปู้ อี้ ไฉ่ 一步一财 yī bù yī cái) (http://blog.sina.com.cn/s/blog_4b78ebac01019qku.html เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2559)

2) ภาพสัญลักษณ์สัตว์

ภาพสัญลักษณ์สัตว์สามารถแบ่งออกเป็นภาพนก ภาพสัตว์บก ภาพสัตว์น้ำ และ

ภาพสัตว์ในเทพนิยาย ภาพนก ได้แก่ หงส์ (เฟิ่งหวาง 凤凰 fènghuáng) นกกระเรียน (เหอ 鹤 hè) นกเยวียนยาง นกจีหลิง (鶺鴒 jīlíng) นกอิง (莺 yīng) และนกยูง (ช่งเซว่ 孔雀 kǒngquè) จากการศึกษาพบว่า ตามคติลัทธิขงจื๊อนั้นให้ความสำคัญกับ ความสัมพันธ์ 5 ประการ (อู่หลุน 五伦 wǔlún) หมายถึง ความสัมพันธ์คู่ต่างๆในสังคมมนุษย์ แบ่งเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ผู้ปกครองกับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่ชายกับน้องชายและเพื่อนกับเพื่อน โดยแต่ละคู่จะมีคุณธรรมกำกับไว้ ซึ่งในการสืบทอดคตินี้ทางจิตรกรรม ก็จะใช้นก 5 ชนิดมาเป็นตัวแทนคู่ความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้แก่ หงส์แทนผู้ปกครองกับขุนนางเพราะหงส์ถือเป็นนกที่ยิ่งใหญ่เป็นราชาแห่งนก นกกระเรียนแทนบิดากับบุตรเพราะนกกระเรียนเป็นนกที่รักลูกและดูแลลูก นกเยวียนยางแทนสามีภรรยาเพราะเป็นนกที่ซื่อสัตย์ต่อคู่และจะอยู่กับคู่เดียวไปจนตาย นกจีหลิงแทนพี่ชายกับน้องชายเพราะหากตัวใดตัวหนึ่งในฝูงหายไป นกที่เหลือก็จะร่ำร้องเรียกหา และนกอิงแทนเพื่อนกับเพื่อนเพราะนกอิงมักจะร้องเรียกหาเพื่อนให้มาอยู่ด้วยกัน (黄作林, 2000: 94) ส่วนนกยูงนั้น ได้รับการยกย่องว่าเป็นหงส์ที่มีชีวิต เป็นราชาแห่งนก หมายถึง ความเป็นสิริมงคลและโชคลาภ (曹烨, 2016: 30)

ภาพสัตว์บก ได้แก่ กวาง (ลู่
鹿 lù) ไก่ (จี 鸡 jī) ช้าง
(ต้าเซี่ยง 大象 dàxiàng)
สิงโต (ซือจื่อ 狮子 shīzi)
และแพะ (ซานหยาง 山羊
shānyáng) กวางหมายถึง สิริ
มงคล โชคลาภและความมี

อายุยืน ([http://www.zhwh365.com /article_1500.html](http://www.zhwh365.com/article_1500.html) เข้าถึง
ข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2559) ไก่ หมายถึง สิริมงคล ความสว่าง
พลังแห่งชีวิต และเทพผู้พิทักษ์ (汤梅, 2006: 70) ช้าง หมายถึง
สันติได้หล้า (收藏界, 2007: 14) สิงโต หมายถึง ความสูงส่ง มั่งคั่ง
เป็นสัตว์พิทักษ์เทพเจ้า (刘锡诚, 2000: 4) และ แพะ หมายถึง สิริ
มงคล ความสงบ (安克强, 2015: 78)

ภาพสัตว์น้ำ ได้แก่
ปลา (ยหวิ 鱼 yú) และปู
(ผั่งเซี่ย 螃蟹 pángxiè) โดย
ปลา มีทั้งที่เป็นภาพปลาเดี่ยว
และปลาคู่ หมายถึง ความ

เหลือกินเหลือใช้ (胡振江, 2013: 115) และปู หมายถึง ร่ำรวย
มหาศาล (ฟู่เจี่ยเทียนเซี่ย 富甲天下 fù jiǎ tiānxià) ทรัพย์สิน
หลั่งไหลจากทั่วสารทิศ (ปาฟางเจาฉา 八方招财 bā fāng zhāo
cái) เนื่องจากปูมี 8 ขา ซึ่งถือเป็นเลขมงคลของจีน และมีก้ามไว้หนีบ

ทรัพย์สินเงินทอง (http://home.fang.com/pinpaibbs/jc1253~-1/656655562_656655562.html เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2559)

ภาพสัตว์ในเทพนิยาย
ได้แก่ มังกรและกิเลน (ฉีหลิน 麒麟 qílín) มังกรเป็นสัตว์ในเทพนิยายที่สำคัญที่สุดของจีน หมายถึง จักรพรรดิ อำนาจ ความเป็นใหญ่ ความกล้าหาญ ความสามารถ (赵明, 2012:

29) ส่วนกิเลน เป็นสัตว์ในตำนานที่สุภาพอ่อนโยน มีเมตตาต่อสรรพสิ่ง กล้าหาญแต่ไม่รุกราน เทียบเคียงได้กับอุปนิสัยของสุภาพบุรุษ นิยมวาดรวมกับภาพเด็ก เรียกภาพสัญลักษณ์นี้ว่า กิเลนมอบบุตร (ฉีหลิน ซ่ง จื่อ 麒麟送子 qílín sòng zǐ) (刘汉杰, 2007: 55-56)

3) ภาพสัญลักษณ์อื่นๆ

เป็นภาพที่เป็นข่าวของเครื่องใช้และภาพสัญลักษณ์ตามความเชื่อของชาวจีน มีทั้งการวาดรวมกันและวาดแยกเดี่ยว ตัวอย่างเช่น

ภาพเรือนของแปดเซียน (อัน ปาเซียน ถูอัน 暗八仙图案 àn bāxiān tú' àn) หมายถึง จิตรกรไม่ได้วาดตัวเซียนทั้ง 8 องค์ หากแต่วาดอาวุธหรืออุปกรณ์ประจำกายของเทพแต่ละองค์ อันได้แก่ กลอง

ปลา (ยหวิกู 鱼鼓 yúgǔ) ของ จางกั้วเหล้า (张果老 Zhāng Guǒlǎo) พัดใบกล้วย (ปาเจียว ฉ้าน 芭蕉扇 bājiāo shàn) ของ ฮั่นจงหลี (汉钟离 Hànzōnglí) น้ำเต้า (หูหลู 葫芦 húlu) ของ หลี่เถี่ยไกว่ (李铁拐 Lǐ Tiěguāi) กระบี่วิเศษ (เป่าเจี้ยน 宝剑 bǎojiàn) ของ หลี่ตังปิน (吕洞宾 Lǚ Dòngbīn) ป้ายหยินหยาง (อินหยาง ป่าน 阴阳版 yīnyáng bǎn) ของ เฉากั้วจิว (曹国舅 Cáo Guójiù) ขลุ่ย (ตี้笛 dí) ของ หานเซียงจื่อ (韩湘子 Hán Xiāngzǐ) ดอกบัว (เหอ ฮวา 荷花 hé huā) ของ เหอเซียนกู (何仙姑 Hé Xiāngū) และกระเช้าดอกไม้ (ฮวาลัน 花篮 huālán) ของ หลันไฉ่เหอ (蓝采和 Lán Cǎihé) ซึ่งถือเป็นภาพมงคลของจีน โดยหมายถึงสมบัติแปดประการ (梁晓丽, 2007: 317)

ภาพ ฝู ลู่ ไฉ้ว หรือ ฮก ลก ชิว (福绿寿) เป็นภาพของเทพเจ้า 3 องค์ ได้แก่ โชควาสนา ความเจริญรุ่งเรือง และอายุยืน

ขวัญยืน มีภาพที่วาดไว้รวมกัน และมีแยกเทพเจ้าไฉ้วไปไว้รวมกับภาพของลูกท้อและต้นสน โดยมีเด็กๆเป็นผู้ถือลูกท้อมาให้ ไฉ้วกับภาพนกกระเรียนและต้นสน ซึ่งองค์ประกอบของภาพล้วนหมายถึงความมีอายุยืนขวัญยืนทั้งสิ้น

ภาพรวมกันของสิ่งมงคลต่างๆ ได้แก่ ภาพของหรรู้ (如意 rú yì) หมายถึง ความสมปรารถนา ภาพคางคก หมายถึง ความมีโชค

วสนน มีทั้งที่เป็นภพค้งคว 5 ตัวและภพค้งควเดี่ยวที่แทรกในรูปวตอื่น ๆ

4.2 ภพเร่องเล่

จกการสำรวจพบว ภพเร่องเล่ในศลเจ้บึงพระ สมนกรแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) เร่องเล่ที่มีที่มจกนิทานหรือวรรณคดี 2) เร่องเล่จกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และ 3) เร่องเล่จกศสนาและความเชื่อ

1) เร่องเล่ที่มีที่มจกนิทานหรือวรรณคดี ได้แก่ เร่อง 24 กตัญญู (二十四孝故事 Èrshísì xiào gù shì) เร่องสามก๊ก (三国演义 Sānguó yǎnyì) และเร่องไซอิ๋ว (西游记 Xīyóu jì) โดยมีภพจกเร่อง 24 กตัญญูมากที่สุด ซึ่งทางศลเจ้บึงพระได้คัดเลื่อกมาวตเป็นภพทั้งสิ้น 13 ตอน ได้แก่ รีดนมกวารักษาบุพการี (鹿乳奉亲 Lù rǔ fèng qīn) สลักรูปพ่อแม่บูชา (刻木事亲 Kè mù shì qīn) ล่อยุงให้กินเลือด (恣蚊血饱 Zī wén xuè bǎo) ฝังลูกเพื่อแม่ (为母埋儿 Wéi mǔ mái ér) กัดนิ้วปวดใจ (啮指心痛 Niè zhǐ xīn tòng) เสื่อบางเชื้อฟ้งมารดา (单衣顺母 Dān yī shùn mǔ) เก็บผลหม่อนเลี้ยงมารดา (拾椹供亲 Shí shèn gòng qīn) ปลาไนจกน้ำพุ (涌泉

跃鲤 Yǒng quán yuè lǐ) ร้องให้กับไผ่จนเกิดหน่อไม้ (哭竹生笋 Kū zhú shēng sǔn) ลาออกเพื่อตามหามารดา (弃官寻母 Qì guān xún mǔ) ชิมอุจจาระใจกลัดกลุ้ม (尝粪心忧 Cháng fèn xīn yōu) พัดหมอนอุ่นผ้าห่ม (扇枕温衾 Shàn zhěn wēn qīn) และให้นมไม่เดียดฉันท์ (乳姑不怠 Rǔ gū bù dài)

สำหรับเรื่องสามก๊ก มีภาพวาดอยู่หนึ่งตอน คือ ตอนกวนอุบูก

เดี่ยวข้ามฟาก

(单刀赴会 Dān dāo fù huì)

เป็นตอนที่กวนอุบูกเดี่ยวไป

เมืองกังตั๋งเพื่อเข้าร่วมงานเลี้ยงโดยมีโลซกและทหารซุ่มทำร้าย แต่ก็ไม่สามารถทำอันตรายกวนอุได้

และเรื่องไซอิ๋วมีทั้งสิ้น 2 ภาพ คือ ภาพพระถังซำจั๋งเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก (唐僧取经 Tángsēng qǔ jīng) และภาพพระถังซำจั๋งทำโทษหองคอง (唐僧罚徒 Tángsēng fá tú)

2) เรืองเล้าจากเหตุการณในประวตศาสตร ไดแก

ภาพมู่หลานอกรบแทนพ้อ (木兰代父从军 Mù lán dài fù

cóng jūn) มาจากกวีนิ

พนธ์ชื่อ ล่านำมู่หลาน

(木兰辞 Mù lán Cí) เพลง

พื้นบ้านในสมัยราชวงศ์

เหนือ (北朝 Běi Cháo ค.ศ.

386-581) เป็นเรืองราว

ของหญิงสาวผู้หนึ่งนามว่ามู่หลาน แต่งกายเป็นชายเพื่อไปออกรบแทนพ้อ สุดท้ายสามารถสร้างชื่อเสียงในกองทัพและกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย (ภุรอรรม วรานุสรณ, 2558: 32)

จางเหลียงสวมรองเท้า (张良拾鞋 Zhāng Liáng shí xié) เป็นเรืองของจางเหลียง ที่ปรึกษาของหลิวปัง (刘邦 Liú Bāng) ปฐม

กษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่น ที่ได้สวมรองเท้าให้ชายชราผู้หนึ่ง ทั้งที่ในตอนแรกจางเหลียงไม่พอใจที่จะสวมรองเท้าให้ชายชรา แต่หลังจากสวมแล้วชายชราผู้นั้นก็ได้นัดให้จางเหลียงมาพบอีกครั้ง เมื่อมาพบกลับนัดให้มาพบใหม่นี้นหลายครั้ง จนสุดท้ายชายชราได้มอบคัมภีร์กลยุทธทางทหารให้ จางเหลียงนำยุทธวิธีเหล่านั้นมาใช้ จนหลิวปัง

สามารถเอาชนะฉู่หวาง (楚王 Chǔwáng) ได้สำเร็จ
(<http://www.guoxue.com/?p=11925> เข้าถึงข้อมูลในวันที่ 1 มิถุนายน 2559)

เจียงไท่กงตกปลา (姜太公钓鱼 Jiāng tàigōng diào yú) เป็นเรื่องเล่าในประวัติศาสตร์จีนถึงชายผู้หนึ่งนามว่า เจียงจื่อหย่า (姜子牙 Jiāng Ziyá) รับราชการในสมัยราชวงศ์ซาง (商朝 Shāng Cháo 1600-1046 ปีก่อนค.ศ.) แต่ต่อมาลาออกจากราชการเพราะไม่พอใจการปกครองที่โหดเหี้ยมของกษัตริย์ จึงกลับไปอยู่ในชนบท ในแต่ละวันเจียงจื่อหย่าจะออกไปตกปลา แต่ไม่ใช่เหยื่อล่อ สร้างความแปลกใจให้คนที่ได้พบเห็น เมื่อมีคนถามจึงตอบว่าตนมิได้ตกปลาธรรมดาแต่ต้องการจะตกคนที่มีสติปัญญา ต่อมาได้พบกับโจวเหวิน หวาง (周文王 Zhōuwénwáng) พระองค์ได้เชิญเจียงไท่กงไปเป็นที่ปรึกษา จนสามารถโค่นล้มราชวงศ์ซางและสถาปนาราชวงศ์โจว

(周朝 Zhōu cháo 1046-256 ปีก่อนค.ศ.) ได้สำเร็จ (陈晓, 2013: 104-106)

3) เรื่องเล่าจากศาสนาและความเชื่อ

ภาพของเหล่าจื่อ ปรมาจารย์แห่งลัทธิเต๋า ปรากฏอยู่ 3 ภาพ ได้แก่ ภาพเหล่าจื่อมอบ คัมภีร์ (老子传书 Lǎozǐ

chuán shū) เป็นตอนที่เหลาจื่อมอบคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงให้แก่นายด่าน
ก่อนออกเดินทาง ภาพเหลาจื่อออกนอกด่าน (老子出关 Lǎozǐ chū
guān) เป็นภาพตอนที่เหลาจื่อขี่ควายออกจากด่านหายตัวไป และ
ภาพเหลาจื่อมองบ่อน้ำ (老子观井 Lǎozǐ guān jǐng) ผู้วิจัยเห็นว่า
เป็นภาพการพิจารณา น้ำของเหลาจื่อ ดังในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิงที่กล่าวว่า
ผู้ประเสริฐย่อมเหมือนกับน้ำ น้ำสามารถมีประโยชน์ต่อสรรพสิ่งแต่ไม่
ขัดแย้ง ไปได้ทุกที่แม้ในที่ที่คนรังเกียจ ดังนั้นก็ใกล้เคียงกับเต๋าแล้ว
(上善若水。水善利万物而不争，处众人之所恶，故几于道。

shàng shàn ruò shuǐ. Shuǐ shàn lì wàn wù ér bù zhēng, chǔ
zhòng rén zhī suǒ wù, gù jǐ yú dào (《道德经》第八章)

ภาพของหลวงจีนตำหมั่วหรือตั๊กม้อ (达摩 Dámó) ประมาจารย์
แห่งวัดเส้าหลิน เป็นภาพตอน ตำหมั่วหันหน้าเข้ากำแพง (达摩面壁
Dámó miàn bì) เป็นเรื่องเล่าของหลวงจีนตำหมั่วที่เดินทางกลับมา
ยังวัดเส้าหลิน แล้วตัดส้นใจหันหน้าเข้ากำแพงเพื่อเข้าฌานนานถึง 9
ปี จนมีเรื่องเล่าว่าร่างกายของท่านได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกำแพง
ไป (http://www.shaolin.org.cn/templates/T_newS_list/index.aspx?nodeid=254&page=ContentPage&contentid=1580 เข้าถึงข้อมูลใน
วันที่ 1 มิถุนายน 2559)

ภาพพระสังกัจจายน์กับเด็ก (弥勒童子图 Míle tóngzǐ tú) เป็นภาพของพระสังกัจจายน์ ซึ่งก็คือพระศรีอารยเมตไตรย ตามคติชาวจีนเชื่อว่า เป็นสัญลักษณ์แห่งความสุขสมบูรณ์และความมั่งคั่ง (郑焕明, 1995: 34)

ภาพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหรือเจ้าแม่กวนอิม (观世音菩萨 Guānshìyīn púsà) เป็นภาพของพระโพธิสัตว์พระองค์หนึ่งทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

ภาพแปดเซียนข้ามทะเล (八仙过海 Bāxiān guò hǎi) และภาพแปดเซียน เป็นเรื่องราวคติทางลัทธิเต๋า ในการบำเพ็ญตนจน

กลายเป็นเซียน
ภาพแปดเซียนข้าม
ทะเล มีเรื่องเล่าว่า
ปลายราชวงศ์ถัง

เกิดโรคระบาดทั่วมหาสมุทรตงไห่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนเป็นอย่างมาก อันจหงลี่และหลี่เถี่ยวไกว่ จึงพากันไปหาโอสถทิพย์บนเกาะโอสถซึ่งตั้งอยู่ในมหาสมุทรตงไห่ แต่ถูกขัดขวางจากจ้าวสมุทรทำให้โอรสของจ้าวสมุทรตงไห่เสียชีวิตจากการต่อสู้ นับแต่นั้นมาจ้าวสมุทรก็ไม่ยอมให้ใครข้ามมหาสมุทรอีกเลย เจ้าแม่กวนอิมจึงประทานพรว่าพลัง

ของแปดเซียนเท่านั้นที่สามารถข้ามสมุทรไปได้ เมื่อแปดเซียนถึงเกาะ
โอสถแล้วก็ต้องรวมพลังกันต่อสู้กับจ้าวสมุทรตงไห่และสามารถ
เอาชนะได้ในที่สุด เป็นสัญลักษณ์ของการเอาชนะอุปสรรคทั้งมวล
(<https://viharnsien.wordpress.com/2013/02/28/8sien/> เข้าถึงข้อมูล
ในวันที่ 1 มิถุนายน 2559)

ภาพจงชุยเมาสุรา (醉酒钟馗 Zuì jiǔ Zhōng Kuí) จงชุยเป็น
กึ่งเทพ ทำหน้าที่ขับไล่ปีศาจ
และวิญญาณร้าย จึงนิยม
นำมาวาดไว้ที่ประตู อนุปัสย
อย่างหนึ่งของเทพจงชุยคือ
ชื่นชอบการดื่มสุราอย่างมาก
(李莎, 2011: 7)

5. รูป

จากการศึกษาพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังในศาลเจ้าบึงพระ
มีลักษณะเป็นภาพเขียนตามประเพณีนิยมของชาวจีน สัญลักษณ์
มงคลและเรื่องเล่าที่ปรากฏ เป็นเรื่องที่ชาวจีนคุ้นเคยและรับทราบกัน
แล้วเป็นอย่างดี โดยสัญลักษณ์มงคล มุ่งเน้นที่ความเป็นสิริมงคล โชค
วาสนา อายุมั่นขวัญยืน ร่มเย็นเป็นสุข และร่ำรวยมั่งคั่ง มีการใช้
สัญลักษณ์มงคลแบบเดี่ยวและมีการรวมสัญลักษณ์มงคลต่างๆ เข้าไว้
ด้วยกัน ขณะที่เรื่องเล่านั้น ในศาลเจ้าบึงพระจะให้ความสำคัญกับ
เรื่อง 24 กตัญญูมากที่สุด เพราะมีภาพวาดเกี่ยวกับนิทานเรื่องนี้มาก

ถึง 13 ภาพ ขณะที่เรื่องเล่าอื่นๆ จะคละกันไป ขึ้นอยู่กับความนิยมและความแพร่หลายของเรื่องนั้นๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. 2539. การดูแลรักษาโบราณวัตถุ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กฤษณ์ ทองเลิศ. 2554. การสื่อสารสัญลักษณ์ภาพ “มาร” ในภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย. นิเทศศาสตร์ปริทัศน์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 1. มหาวิทยาลัยรังสิต.

บรมฟิลดี ฟริน่า. 2533. ความเชื่อชาวจีน. แปลโดย หยกแดง. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์วาดการพิมพ์.

ประภาวดี จตุวิริยะพรชัย. 2538. ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆในจังหวัดพิษณุโลก. ปรินญาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. 2553. 108 สัญลักษณ์จีน. อ้างถึงใน พิพิธภัณฑ์วิหารเซียน.

<https://viharnsien.wordpress.com/2013/02/28/8sien/>

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, วรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. 2556. คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถกลางน้ำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: รพีปกรณ์.

ภุวิรรณ วรานุสาสน์. 2558. เอกสารประกอบการเรียนการสอน
วิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณคดีจีน. คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2550. หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและ
ภาษาฮินดี. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. 2551. ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง
ของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ภาษาจีน

安克强. 2015. 喜气洋洋过羊年. 沪港经济. 02 期.

曹烨. 2016. 春秋植物. 牡丹. 04 期.

陈汉初. 2002. 泰国潮人之神崇拜. . 根与文化之认同. 广东史志. 03 期.

陈晓. 2013. 神话传说与历史事实中的姜太公. 黑龙江教育学院学报.
07 期.

房天下. 2010. 金艺尊木雕工艺品—— “和、福、吉祥” 的象征.

www.goldcraft.cnhttp://home.fang.com/pinpaibbs/jc1253~-1/656655562_656655562.html

国学网. 2013. 张良拾鞋受兵书. 国学网. <http://www.guoxue.com/?p=11925>

胡振江. 2013. 从文化创意角度透视中国传统吉祥图案的创新与应用. 包装工程.

黄旭曦. 2014. 台湾寺庙壁画的发展与表现. 艺术生活. 福州大学厦
门工艺美术学院学报. 03 期.

- 黄作林. 2000. 中国吉祥图案的文化精神. **重庆师院学报**.
- 纪佳彤. 2008. 吉祥八仙. **东方养生**. 02 期.
- 贾军. 2011. **植物意象研究**. 博士论文, 东北林业大学.
- 李莎. 2011. **钟馗图像研究**. 硕士论文, 陕西师范大学.
- 梁晓丽. 2010. “暗八仙”图案及其装饰功能探微. **新闻世界**. 08 期.
- 刘汉杰. 2010. “麒麟送子”的由来. **百科知识**. 23 期.
- 刘锡诚. 2000. 中国石狮子象征. **泰安教育学院学报岱宗学刊**. 01 期.
- 少林寺. 2016. 达摩面壁影石的形成. 少林寺网.
http://www.shaolin.org.cn/templates/T_newS_list/index.aspx?nodeid=254&page=ContentPage&contentid=1580
- 汤梅. 2006. 鸡在民间文化中的象征意义. **河北联合大学学报(社会科学版)**. 03 期.
- 无名. 2007. 西周王玉鉴赏. **收藏界**. 10 期.
- 赵明. 2012. 汉语成语中的“龙”文化. **华夏文化**. 01 期.
- 郑焕明. 1995. 弥勒佛. **教育艺术**. 02 期.
- 中国传统文化. 2013. “森中的精灵”——鹿与鹿文化.
中国传统文化网. http://www.zhwh365.com/article_1500.html

Symbols and Narratives from Chinese Shrine Mural Painting: A Case Study in Bueng Phra, Mueang, Phitsanulok

Puriwan Waranusast

ABSTRACT

This paper aims to study auspicious symbols and narratives from the mural paintings in Bueng Phra Chinese Shrine. The study found that the mural paintings can be divided into 2 categories which are Chinese auspicious symbols and narratives from Chinese famous stories. The Chinese auspicious symbols can be grouped into 3 groups, 1) Plant symbols include trees, flowers, fruits and vegetable; 2) Animal symbols include birds, terrestrial animals, aquatic animals, and mythological creatures, and 3) Miscellaneous symbols which are the combinations of divine symbols or other items into new meanings. The narratives can be grouped into 3 groups, 1) the narratives from Chinese classical literatures and tales, 2) the narratives from historical tales, and 3) the narratives from religious beliefs.

Keywords: *Chinese shrine, auspicious symbols, narratives, Phitsanulok Province*